

СЕКЦІЯ 3

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 338.436

Плотнікова М.Ф.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту інвестиційної діяльності
Житомирського національного агроекологічного університету

ПЛАНІМІРНИЙ РОЗВИТОК МЕРЕЖІ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ – ОСНОВА ПРОДОВОЛЬЧОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Розкрито механізми реалізації регіональної аграрної політики на засадах сталого розвитку за умови активізації внутрішнього потенціалу території. Оцінка результатів економічної діяльності ґрунтується на формальній теорії економічних систем, яка відображає застосування системного підходу до моделювання економічних об'єктів. Досліджено умови ефективного і життєздатного розвитку села, використовуючи моделі економічної динаміки. Зазначено особливості регіонального і національного сільського розвитку в Україні. Оцінено пріоритетні напрями активізації суспільно-економічних процесів на сільських територіях (організація агропромислових формувань кооперативного типу, запровадження безвідходного виробництва та життєдіяльності, енергозберігаючих, органічних технологій, пермакультурного дизайну, екологічного будівництва та переробки, ноосферної освіти та виховання, свідомого батьківства, природодоцільного харчування, культури та побуту на основі історико-культурної спадщини народу).

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, екологічний розвиток, сільські території, кооперація, організація праці, енергозберігаючі, безвідходні та органічні технології виробництва та життєдіяльності.

Плотникова М.Ф. ПЛАНОВЕРНОЕ РАЗВИТИЕ СЕТИ НАСЕЛЕННЫХ ПУНКТОВ НА СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЯХ – ОСНОВА ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ И ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА

Раскрыты механизмы реализации региональной аграрной политики на принципах устойчивого развития при условии активизации внутреннего потенциала территории. Оценка результатов экономической деятельности основывается на формальной теории экономических систем, которая отражает применение системного подхода к моделированию экономических объектов. Исследованы условия эффективного и жизнеспособного развития села, используя модели экономической динамики. Указаны особенности регионального и национального сельского развития в Украине. Оценены приоритетные направления активизации общественно-экономических процессов на сельских территориях (организация агропромышленных формирований кооперативного типа, внедрение безотходного производства и жизнедеятельности, энергосберегающих, органических технологий, пермакультурного дизайна, экологического строительства и переработки, ноосферного образования и воспитания, осознанного родительства, природосообразного питания, культуры и быта на основе историко-культурного наследия народа).

Ключевые слова: социально-экономическое развитие, экологическое развитие, сельские территории, кооперация, организация труда, энергосберегающие, безотходные и органические технологии производства и жизнедеятельности.

Plotnikova M.F. SYSTEMATIC DEVELOPMENT OF THE RURAL SETTLEMENT NETWORK – THE BASIS OF FOOD AND ECONOMIC SECURITY OF THE STATE

The author investigated the mechanisms for the implementation of regional agricultural policies for sustainable development with the scaling of the internal potential of the territory. The article evaluates the results of economic activity. It is based on the formal theory of economic systems and reflects the application of the system approach to the modeling of economic objects. The article reflects the conditions of effective development of the village using models of economic dynamics. It also demonstrates the peculiarities of regional and national agriculture development in Ukraine. The author presents the priorities of fostering the social and economic processes in rural areas (organization of agricultural cooperatives, the introduction of non-waste production and vitality, energy saving, organic technologies, permaculture design, green building and recycling, noospheric education, conscious parenting, prirodnog food, culture and life on the basis of historical and cultural heritage of the people).

Keywords: socio-economic development, environmental development, rural areas, cooperatives, labor organization, energy saving, waste-free and organic production technologies and livelihoods.

Постановка проблеми. Стійкий характер кризотворюючого світового господарства, посилення негативних процесів та наслідків технократичного способу життя: продовольча, енергетична, фінансова, економічна, екологічна кризи – стають наслідком прояву єдиного процесу лавиноподібного наростання помилки управління на глобальному рівні. Системний характер кризи, її господарські, фінансові, моральні, світоглядні форми прояву змушують шукати механізм її подолання за межами змін збоку лише приватних структур. Суспільний простір вимагає створення формування спільноти на принципово нових підходах до гармонізації, співробітництва та взаємодопомоги його учасників. У той же

час є потреба державного захисту нової системи на законодавчому рівні. У системі «держава – регіони – підприємства – родина» кожен рівень повинен складатися із переважно самодостатніх елементів, що зробить усю систему стійкою до зовнішніх впливів. Основою нової громадської організації повинні стати сімейні господарства у формі Родових помість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Напрями виходу з ситуації, що склалася в селах, вирішення проблем депресивності територій знаходять своє відображення у ряді нормативно-правових актів, прийнятих на вищому рівні в країні. Правові основи взаємодії і вирішення суспільно-економічних питань знаходять своє рішення у ряді нормативно-

правових актів (закони України «Про особисте сільське господарство», «Про фермерське господарство», «Програма розвитку сільського господарства до 2020 р.» та ін.). Питання розвитку сільських територій є на разі одним з широко досліджуваних як вітчизняною, так і зарубіжною економічною школою. Зокрема, проблемам активізації і гармонізації суспільно-економічних стосунків, організації, інвестиційній та інноваційній діяльності з метою розвитку сільських територій присвячено чисельні праці як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Такими є результати досліджень Н. Зіновчук, В. Зіновчука, М. Маліка, П. Саблука, О. Скидана. Аспекти регіонального розвитку територій, можливості використання європейського і світового досвіду в діяльності національних і наднаціональних формувань описано в роботах В. Геєця, Т. Зінчук. Теоретичні, методологічні і практичні аспекти розвитку сільських територій, а також перспективи оптимізації національної аграрної політики знаходяться в центрі уваги В. Юрчишина, О. Бородіної, В. Збарського І. Прокопи, Л. Шепотька. Питання ресурсного забезпечення, обумовлене обмеженнями в їх кількості з позицій залучення до виробничого процесу, є темою досліджень Л. Давиденко. У той же час наявність асиметрій і диспропорцій у сільському розвитку вимагають подальших економічних, політичних, соціальних і екологічних перетворень як у світовій економічній системі, так і в Україні зокрема.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не всі аспекти складної і багатогранної проблеми ефективності спільно-економічних та екологічних процесів досліджено, особливо на регіональному рівні. Багато положень мають суперечливий характер і залишаються відкритими для наукової дискусії. Поглибленої розробки потребує питання визначення шляхів та механізмів активізації залучення молоді на сільській території як людського капіталу та інших інвестиційних ресурсів в економіку конкретних регіонів України, зокрема, формування передумов інвестиційно-інноваційних заходів соціально-економічного та екологічного розвитку, поліпшення інвестиційного клімату, забезпечення активізації процесів агробізнесу тощо.

Мета статті полягає у розкритті механізмів реалізації регіональної аграрної політики на засадах сталого розвитку за умови активізації внутрішнього потенціалу територій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ураховуючи творчу господарюючу роль людини, облаштування простору відбувається виходячи з наявного рівня свідомості. Вплив на природу відбувається у формі спрямованої дії щодо покращання цього простору. Господарські відносини та умови життєдіяльності, у тому числі з висадки лісу, саду, ландшафтного дизайну, догляду за територією та існуючими насадженнями, призводять до енергетичної взаємодії людини та природи, що має визначальне значення та спричиняє незворотні наслідки на здоров'я людини. Практика довела потребу розширення меж населених пунктів, які на разі вирішуються на рівні Верховної Ради України. Політика децентралізації влади як інструменту системи управління територіями в якості теоретичної основи для змін можуть використовувати прийняті для реалізації Кабінетом Міністрів України і НААНУ, розроблену спільно з ВГО «Народний рух захисту Землі» та ННЦ ІАЕ УААН Концепцію «Родова садиба», яка базується на ідеї відродження зниклих і організації нових населених пунктів на території України як одного з напрям-

ків відродження депресивних сіл. До інших нормативно-правових документів варто віднести правові основи функціонування рад та адміністрацій відповідних рівнів на основі Положень про їх діяльність, зокрема, у сфері визначення та узгодження планів як самих організацій, так і їх структурних підрозділів, у тому числі у напрямі відновлення виробничої та соціальної інфраструктури (будівництво доріг та інших об'єктів соціальної інфраструктури). Ради відповідних рівнів через механізм прийняття рішень на сесії, бюджетування та інші проводять політику структурних змін діяльності та забезпечення функціонування об'єктів на підвідомчій території. Такі зміни передбачають вирішення соціальних питань населених пунктів; вирішення питань демографічного розвитку територій; створення договірної системи громадського регулювання діяльності на рівні населеного пункту, району, області тощо.

Існуючі інституційно-законодавчі підходи до створення населених пунктів на екологічних засадах розширюють можливості діючої системи доріг та інших об'єктів виробничої та соціальної інфраструктури, зокрема, у напрямі створення системи закладів культури, освіти та виховання, охорони здоров'я тощо. Переважання органічних, безвідходних, енергозберігаючих технологій у виробництві та життєдіяльності створює умови для стійкого розвитку як окремої спільноти, так і суспільства в цілому. Монокультури, які зараз панують у світовому сільському господарстві, є причинами зниження родючості ґрунтів, появи наслідків вітрової та водної ерозії, засміченості ґрунту, водою та повітря хімічними речовинами і, як наслідок, поширення хвороб, у тому числі онкології. Альтернативним підходом до вирішення глобальних проблем при цьому стає самодостатність у виробництві продовольства. Досягнення цієї мети допоможе зрозуміти, що ми можемо досягнути самодостатності на духовному рівні. Розуміння Природи, співпраця та навчання у неї дозволить не купувати продукти, а отримати унікальний досвід – своєю рукою зібрати різноманітні плоди. Родове (екологічне) поселення є формою реалізації суспільного, сімейного та особистісного життя людини. В англійських країнах, у першу чергу в США та Великобританії, є такий термін, як «цільове співтовариство» (unintentional community) – співтовариство з намірами, або альтернативне співтовариство, існує багато співтовариств, що підпадають під цю назву [7–9; 12]. У цьому випадку під цільовим співтовариством розуміється група людей, що проживає разом або на єдиній ділянці землі, їх об'єднує єдина мета, спільне бачення. Екологічне поселення – одна з форм такого цілеспрямованого співіснування групи людей, одна з груп поселень. Екологічне поселення – це цільове співтовариство зі спільними метою, призначенням. Метою, як правило, є «навчитися екологічному, економічному та соціальному стійкому способу життя і по мірі вивчення засвоєння цих тем навчати інших тому, чому навчилися» [7, с. 25]. Різновидом екологічних поселень є Родові поселення. Основною відмінністю останніх є те, що за мету обрано привнесення знань з минулого, свого коріння (спадок предків) за об'єднання з сучасними знаннями, щоб створити здорові та щасливі родини, виховувати дітей та створювати поселення Родових помість. Світовий досвід довів, що лише екологічні підходи в управлінні виробництвом та життєдіяльністю є недостатніми з позицій життя людей. Розвиток останніх водновим чином залежить від соціальної складової, комунікацій та морально-виховного

(духовного) розвитку як окремих індивідів, так і суспільства в цілому. Це свідчить про те, що прийнятний спосіб управління (менеджменту) має добре працювати для того, щоб забезпечувати ефективне управління власністю, працею, грошми, проектами тощо, яким чином допомагати людям виконувати прийняті й узгоджені рішення (на протипагу можливості порушувати прийняті угоди), а також приєднанням нових членів (яким чином приєднуються нові учасники спільної діяльності, життю в поселенні); визначення видів, обсягів та механізмів забезпечення громадських (для всієї громади) робіт та переконання, що поселенці можуть це виконати. Як інструменти забезпечення вказаних задач можуть застосовуватися Стратегія розвитку Родового поселення (пос. «Простір Любові» Новоград-Волинського району Житомирської області), правила прийому та життєдіяльності в поселенні (пос. Омелянівка Малинського району Житомирської області), кодекс честі поселенця тощо (рис. 1). Указані аспекти є гарантією соціальної стійкості та тривалого функці-

онування поселення як соціально-екологічної та економічної структури.

Аспектами стійкості існування екологічного (Родового) поселення є екологічний, соціальний, у тому числі освітньо-виховний, та економічний. Особливо підвищується роль останнього в сільській місцевості. Перехідний характер (від технократичного до соціального – Золотої раси) суспільства як раз і визначається знатністю до самозабезпеченості, що значною мірою формується під впливом можливості поселенців (окремих родин) чи поселення в цілому виробляти продукти для обміну в кількості, що гарантує продовольчу та економічну безпеку. Можливість отримання дистанційного доходу (заняття програмуванням, редагуванням, іншими словами – збиранням, обробкою та представленням інформації та її подальший продаж за допомогою інформаційних систем) знімають гостроту проблеми, лише висуваючи вимогу до якості зв'язку, аналогічно з іншими видами дистанційного отримання доходу. У протилежному випадку, якщо не передбачається традиційне відвідування роботи через періодичне залишення поселення й занятість за його межами, необхідно передбачати таку діяльність у межах поселення. Найбільш відомі світові екологічні поселення представлені в табл. 1.

Світовий рух екопоселень бере свої витоки з початком виникнення альтернативних поселень. Найбільша їх чисельність з'явилася в 60-ті роки ХХ ст., значна частка з яких на разі зникла, а інша – трансформувалася у поселення за типом стійкого розвитку. Такі поселення об'єднують людей за віротерпимістю, прагненням жити в гармонії один з одним та природою, пошуком нових шляхів самореалізації. Приклади успішних альтернативних поселень наведені в таблиці (табл. 1). У світі налічується понад 2 000 різного роду екологічних поселень, у тому числі понад 420 – у

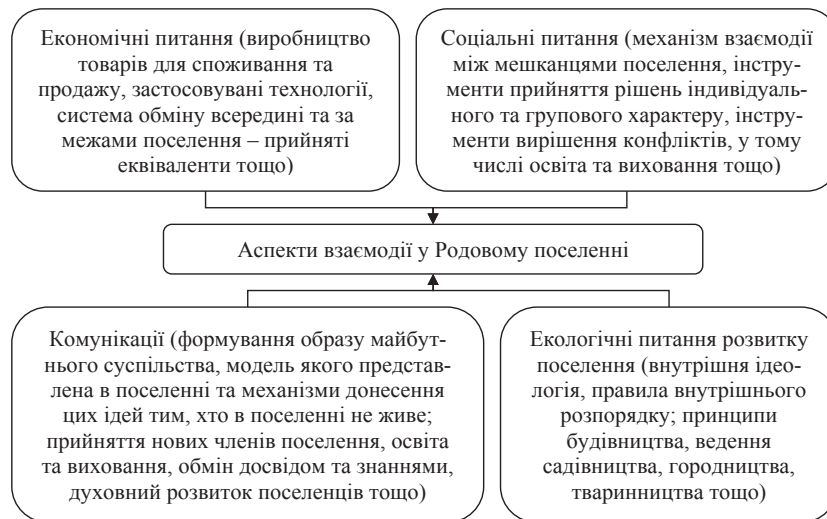

Рис. 1. Аспекти взаємодії (сфери життя) в Родовому поселенні

Джерело: власні дослідження

Світовий рух екопоселень бере свої витоки з початком виникнення альтернативних поселень. Найбільша їх чисельність з'явилася в 60-ті роки ХХ ст., значна частка з яких на разі зникла, а інша – трансформувалася у поселення за типом стійкого розвитку. Такі поселення об'єднують людей за віротерпимістю, прагненням жити в гармонії один з одним та природою, пошуком нових шляхів самореалізації. Приклади успішних альтернативних поселень наведені в таблиці (табл. 1). У світі налічується понад 2 000 різного роду екологічних поселень, у тому числі понад 420 – у

Таблиця 1

Найбільш відомі екологічні поселення світу

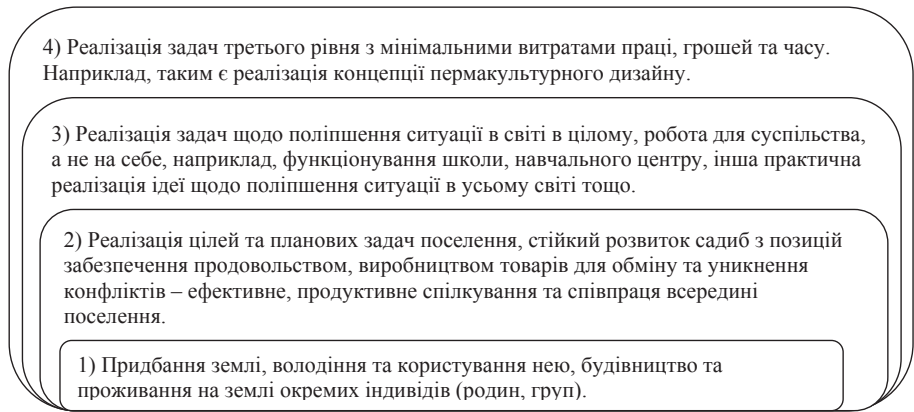
Назва	Напрямок	Рік заснування	Кількість учасників	Місце розміщення
Ауровіль	Духовний розвиток – «Розум неостаточна вершина Його творіння»	1968	2000	Індія
Ферма	Сільськогосподарське виробництво, випуск техніки, видавнича діяльність, екобудівництво; фондова діяльність	1971	280 ос. з рівною кількістю чоловіків та жінок	Теннессі, США
Земний рай	Організація та підтримка екопоселень, а також розповсюдження позитивного досвіду для збереження природного середовища для майбутніх поколінь	1994	280	Північна Кароліна, США
Тамера	Створення водоєм за З. Хольцером; розвиток сонячних технологій, виховання дітей	1992	315	Португалія
Кришталеві води	Сільське екологічне пермакультурне поселення	1985	132	Австралія
«Ковчег»	Створення екологічного поселення та облаштування Родових садів; формування сприятливого середовища для дітей, заснованого на Любові та творчості	2001	240	Калужька обл., Російська Федерація
«Добра Земля»	Соціально-культурно-освітній проект з метою розвитку доброго соціального середовища для життя у сільській місцевості через досягнення самодостатності на власній землі	2011	понад 50 ділянками і понад 100 жителів у 6 Родових поселеннях	Володимирська обл., Російська Федерація

Джерело: сформовано на основі [7–9; 12]

Російській Федерації та понад 100 – в Україні. Поява українських екопоселень не в останню чергу завдячує зміні державної адміністративної системи. Термін функціонування найбільш ранніх за часом організацій з них нараховує трохи більше десяти років. Екопоселення «Простір Любові», розташоване у Новоград-Волинському районі Житомирської області на мальовничих берегах річок Тетяни та Теньки, засноване родинами Молодецьких, Матвійчуків, до яких за три роки приєдналося ще десять, а потім ще за два роки – п'ятнадцять родин.

Спільний будиночок, що був викуплений в с. Лагульськ, дозволяє приймати гостей та проводити заходи – свята, віче (як інструмент громадського самоуправління) тощо. Постійно в поселенні проживає 12 родин (25 осіб, 12 з яких – діти). Основна практика господарювання висвітлена в Стратегії розвитку поселення до 2020 р. і полягає у відродженні рідкісних видів рослин і тварин, що мешкають на цій території, народних звичаїв та обрядів, а також ремесел через запровадження ноосферної освіти серед дітей та проведення майстер-класів, лекцій та семінарів для дорослого населення. Досвід понад тисячі українських родин на переважно малородючих та непридатних для обробітку ґрунтах

щоденно своєю працею та самим життям доводить, що це є можливо. Можливим є обробити 1 га, жити на ньому щасливо, народжувати та рости здорових та міцних дітей, що є від початку внутрішньо вільними, самостійними. Серед поселенців дуже багато молоді (середній вік поселенців – 35 років). Уже практично в кожному другому з понад ста Родових поселень є діти, що були народжені в самих Родових гармонійних екологічних поселень формується на наступних рівнях, причому кожен наступний рівень включає в себе всі попередні (рис. 2). Досягнення цілей та задач екопоселення (досягнення мінімального ефекту з мінімальними витратами) забезпечу-

Рис. 2. Рівні розвитку гармонійних та ефективних екологічних поселень
Джерело: адаптовано за даними [7–9; 12]

Таблиця 2

Ознаки успішних та деградуючих екологічних поселення світу

Ознака	Успішні екологічні поселення	Деградуючі поселення
Задачі створення поселення	Покращання існуючого світу (наприклад, створення школи ноосферної біодинамічної освіти, що формує новий світогляд та сприяє гармонійному розвитку, організація профілактичного медичного центру, пермакультурний природодоцільний дизайн тощо)	Мета функціонування чітко не визначена або не підтримується усіма членами поселення
Досягнення цілей створення поселення на основі реалізації задач	Досягнення цілей діяльності поселення забезпечується за рахунок мінімальних витрат праці, грошей, зусиль, часу та інших ресурсів	Відбувається безсистемне вирішення нагальних ситуацій або індивідуальне вирішення проблем
Механізм прийняття рішень щодо діяльності в поселенні	Високий ступінь розуміння учасниками цілей та задач, а також механізмів їх досягнення; наявність однострумків та бажання співпрацювати; оптимальне управління спільною власністю	Одноосібне або переважаюче управління групою осіб без урахування думки інших; постановка нереальних задач або відсутність спільного бачення напрямів розвитку
Фінансові ресурси	Достатній рівень забезпеченості всіма необхідними ресурсами для успішного ефективного гармонійного та розвиваючого функціонування	Недостатній рівень забезпеченості або ресурси відсутні
Механізм запобігання та вирішення конфліктних ситуацій	Система прийняття рішень на основі створення гармонії в колективі, що діє максимально прозоро та з урахуванням думки всіх членів поселення; напрацювання механізму що сприяє натхненній діяльності людей (вони ведуть себе найкращим чином)	Невідомі способи та спеціальні підходи щодо запобігання або «м'якого розчинення конфліктів»; «дозвіл» членам поселенням вести себе найгіршим чином
Прийняття нових членів поселення	Механізм прийняття нових членів забезпечує приєднання однострумків, що розширюють потенціал поселення і сприяють ще кращому досягненню його цілей	Механізм прийняття нових членів є неврегульованим, існують відносини деструктивного характеру
Комунікації та взаємозв'язки в поселенні	Налагоджена система взаємодії між поселенцями	Відсутність необхідних механізмів
Співпраця з органами влади та виплати в бюджет, у т. ч. податки	Діяльність у межах чинного міжнародного та національного права, своєчасна сплата податків та недопущення штрафних санкцій	Не в повній мірі або відсутні виплати (не хочемо або недостатньо коштів, щоб платити по рахунках та податки до бюджету); недотримання закону вимагає виплат штрафів та виконання вимог інших санкцій
Забезпечення здорового способу життя	Забезпечення в достатній мірі біологічними корисними продуктами харчування, фізичними та духовними практиками веде до відновлення здоров'я	Неврахування можливостей реалізації бажаного способу життя веде до втрати здоров'я

Джерело: доповнено на основі [7]

ється за рахунок ефективного управління (у тому числі наявними ресурсами й, зокрема, спільним господарством; формуванням кола доброзичливих та налаштованих на співпрацю однодумців), застосовуваних вдалих методів прийняття рішень та забезпечення їх реалізації та позитивного спілкування між усіма мешканцями поселення (табл. 2).

Зокрема, принцип прийняття рішень на основі однакості виправдав себе в невеличких групах, де всі люди знають та підтримують єдину мету, до якої прямують однозначно визначеним шляхом. Запорукою ефективного управління людськими громадами є:

1) єдина ціль створення спільноти, її єдина місія, яка однозначно розуміється усіма учасниками поселення («що ми робимо в поселенні для майбутнього, яке хочемо бачити»). Поселення розглядається нами як модель майбутнього суспільства, що може бути розповсюджена на всю планету;

2) справедливий спосіб прийняття рішень та управління громадою, що включає думку всіх поселенців;

3) чіткий, зрозумілий, заздалегідь спланований процес включення нових членів до громади поселення;

4) правила функціонування громади є підготовленими письмово;

5) допомога учасникам громади у дотриманні домовленостей (наприклад, ввічливо, спокійно, доброзичливо нагадати особі про те, що така угода є і чому треба її дотримуватися);

6) добрі навички спілкування один з одним, зокрема, вивчення навичок, як спілкуватися ефективно;

7) створення об'єднуючої ідеї (діяльності) для формування відчуття спільноти (громади), зокрема, спільна робота, вирішення проблем, співи, танці, малювання, спільне приготування та/або споживання їжі, вечори ігор, театру, кіно, святкування, заняття спортом, прогулянки, подорожі тощо, тобто спільне виконання дій, що приносять радість, насолоду від спілкування, спільного проведення часу. Така громада не є сукупністю розрізнених індивідів, це щось більше. Члени спільноти з радістю та задоволенням проводять час разом.

Основою розвитку на сільських територіях є власність на землю розміром 1 га, що надається безоплатно кожному повнолітньому громадянину України (проект Закону України «Про Родові садиби та Родові поселення», яким передбачено відсутність оподаткування земельної ділянки та продукції, що на ній вирощена). Земля надається без права продажу та застави, з правом передачі у спадок, коли закрита можливість щодо споживацького корисливого ставлення до Землі, переважає відповідальність людини за своє життя на рішенні. Проблеми міст, такі як забруднені вода, повітря, зниження народжуваності, стану здоров'я, рівня та тривалості життя мешканців, в екопоселенні набувають іншого змісту. Поселення, як правило, знаходяться в мальовничих куточках країни, куди на відпочинок приїжджають відпочиваючі, що привозять спиртне, продукти харчування в пластиковій упакуванні, що залишаються на берегах річок, озер, у лісі. Акції щодо прибирання сміття, що регулярно проводяться поселенцями, сприяє вивезенню тонн сміття. У той же час бажання жити в чистому місті підштовхує відпочиваючих на інші території, що не були засмічені. Систематична робота в напрямі вивезення сміття дозволила поселенцям з часом почати змінювати свідомість при-

їжджих у напрямі відновлення гармонії після свого відпочинку (залишені мішки почали наповнюватися сміттям, яке вже не залишалося на березі чи в лісі). Зміна свідомості – повільний процес формування як особистості, так і соціуму. У спілкуванні з Природою процеси поступових благосних змін відбуваються швидше та безповоротно. Людина стає добрішою, щасливішою, спокійнішою, більш врівноваженою, здоровішою, більш радісною.

Глобалізація світової соціально-економічної системи висуває вимоги щодо принципово інших підходів до розвитку територіальних об'єднань. Виникає системна потреба винайдення конструктивних механізмів удосконалення процесу державно-приватного партнерства на всіх рівнях управління як за галузевотериторіальним підходом, так і з метою соціально-екологічних перетворень національної та світової економіки, господарського механізму агропромислового сектору економіки й територій з сільським способом життя в контексті їх системного соціально-економічного розвитку, а також обґрунтування рушійних сил таких систем. Діяльність Родових поселень як групи однодумців, які забезпечують своє існування та розвиток навколишнього простору, локально вирішує глобальні проблеми людства. Такий досвід дозволяє формувати передумови продовольчої та економічної безпеки, зокрема, забезпечення населення повноцінними екологічно безпечними продуктами харчування, у тому числі з метою продажу. Водночас неможливість організації замкненої екосистеми на ділянці меншій за 1 га визначає необхідність збільшення ділянки, наприклад, присадибної чи для житлової забудови до відповідної площі, що передбачено проектом Закону України «Про Родові садиби та Родові поселення», розробленим Інститутом аграрної економіки УААН спільно з громадською організацією «Народний рух захисту Землі».

Висновки. Концепція Державної цільової програми «Родова садиба» є механізмом забезпечення продовольчої безпеки країни, підвищення економічної самостійності її громадян та запорукою подальшого розвитку здорової, патріотично зорієнтованої та культурної нації. Організація Родових поселень та створення кооперативів при сільських громадах як динамічних соціально-економічних та екологічних систем є основою забезпечення стійкого сільського розвитку, зокрема, у контексті відродження зникаючих та таких, що вже зникли, сіл України. Розповсюдження інформації про реальність облаштування родових помість кожним громадянином України, прийняття спеціального Закону України «Про родові помістя та родові поселення» включає державні механізми активізації господарської діяльності та гармонізації «Людина – Природа», сприятиме відродженню національної культури, самобутності. Достатньо велика гармонізована екосистема родового поселення є досить стійкою до зовнішніх впливів та в значній мірі автономною з позицій ресурсно-енергетичного споживання та потреб зовнішнього врегулювання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Соединенные Штаты Америки. Словарь-справочник / Под общ. ред. А.А. Арзуманяна, Н.В. Мостовец, М.А. Харламова. – США–Москва : Госполитиздат, 1960 – С. 611 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://geography.su/books/item/f00/s00/z0000006/1st109.shtml>.
2. Хольцер З. Пермакультура Зеппа Зольцера. Практическое применение для сада, огорода и сельского хозяйства. Ч. 1 / З. Хольцер ; пер. с нем. Э.А. Шеек. – Орел : С.В. Зенина, 2009. – 160 с.

3. Веллер М. Энергоэволюционизм / М. Веллер. – М. : АСТ, 2011. – 650 с.
4. Новости Клуба Органического Земледелия / Информационный портал Subscribe.ru [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://subscribe.ru/archive/home.pets.organic/200707/21131420.html>.
5. Авторитаризм, синергетика руйнувань і позитивних змін: науково-популярне видання / Є.І. Ходаківський, І.Г. Грабар, Ю.С. Цал-Цалко. – Житомир : Рута, 2007. – 206 с.
6. Smith J. R., Tree Crops: A Permanent Agriculture. – Island Press, 1987.
7. Christian D. L. Creating a Life Together: Practical Tools to Grow Ecovillages and Intentional Communities / D. L. Christian. – Paperback: New Society Publishers, 2003. – 273 p. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://archive.org/details/fa_Creating_a_Life_Together-Practical_Tools_to_Grow_Ecovillages_and_Intentional_Com.
8. GEN (Global Ecovillage Network) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://gen.ecovillage.org>.
9. Gilman R. The Eco-village Challenge. The challenge of developing a community living in balanced harmony – with itself as well as nature – is tough, but attainable / R. Gilman // Context Institute. Catalyzing a graceful transition to the Planetary Era [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.context.org/iclib/ic29/gilman1/>.
10. Plotnikova M. Innovative character of rural territories social potential realization / M. Plotnikova // Management Theory And Studies For Rural Business And Infrastructure Development. – 2014. – № 36. – P. 956–958.
11. Кропивко М.Ф. Кластерний підхід до управління сільським розвитком / М.Ф. Кропивко // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С. 55–58.
12. Савицький М.В. Аграрні соціокомплекси в Україні / М.В. Савицький [та ін.]. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2014. – 102 с.

УДК 379.85:63

Романюк І.А.

*кандидат економічних наук,
асистент кафедри економіки та маркетингу
Харківського національного технічного університету
імені Петра Василенка*

СИСТЕМО-СТРУКТУРНІ ДЕФІНІЦІЇ КАТЕГОРІЙ У ГАЛУЗІ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ: УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

У статті поставлено завдання виявлення змістовної сутності, співставлення визначень та застосування у теорії і практичній діяльності основних категорій сільського зеленого туризму та їхнє значення для управління і регулювання його розвитку. Обґрунтовано основні функції, які виконує сільський зелений туризм у формуванні та відтворенні господарства сільської громади та її членів. Узагальнено регіональні чинники, що сприяють розвитку сільського зеленого туризму.

Ключові слова: сільський зелений туризм, дестинації, агрооселі, розвиток, агробізнес, управління, регулювання.

Романюк И.А. СИСТЕМО-СТРУКТУРНЫЕ ДЕФИНИЦИИ КАТЕГОРИЙ В СФЕРЕ СЕЛЬСКОГО ЗЕЛЕННОГО ТУРИЗМА: ОБОБЩЕНИЕ И ИСПОЛЬЗОВАНИЕ

В статье поставлена задача выявления содержательной сущности, сопоставления определений и применения в теории и практической деятельности основных категорий сельского зеленого туризма и их значение для управления и регулирования его развития. Обоснованы основные функции, которые выполняет сельский зеленый туризм в формировании и воспроизводстве хозяйства сельской общины и ее членов. Обобщены региональные факторы, способствующие развитию сельского зеленого туризма.

Ключевые слова: сельский зеленый туризм, дестинации, агроусадьбы, развитие, агробизнес, управление, регулирование.

Romaniuk I.A. SYSTEMIC-STRUCTURAL DEFINITIONS OF CATEGORIES IN THE SPHERE OF RURAL GREEN TOURISM: A SYNTHESIS AND USE

The article posed the task of identifying meaningful entities, comparison of definitions and applications in theory and practice major categories of rural tourism and their importance for the management and regulation of its development. The basic functions performed by rural green tourism in the formation and reproduction of the economy of the rural community and its members. Generalized regional factors contributing to the development of rural tourism.

Keywords: rural green tourism, destination, property, development, agribusiness, management, regulation.

Постановка проблеми. Процеси соціально-економічних трансформацій, що відбуваються в аграрному секторі економіки України, зумовлюють пошук нових нетрадиційних організаційно-правових форм підприємництва, спрямованих на забезпечення економічного зростання, підвищення рівня життя населення, розвитку сільських територій. Одним із пріоритетних шляхів подолання кризи, що склалася в аграрному секторі, є активізація сільського населення до підприємницької діяльності у невиробничій сфері, у т.ч. сільського зеленого туризму. Його становлення та розвиток як виду діяльності сприяють системному вирішенню організаційно-економічних проблем, пов'язаних із відтворенням трудового потенціалу в аграрній сфері, формуванням нових напрямів виробництва й реалізації сільськогосподарської продукції, підвищенням зайнятості сільського

населення, зростанням доходів та покращенням його життєвого рівня.

Забезпечення відповідних умов щодо стимулювання розвитку підприємництва в системі становлення сільського зеленого туризму передбачає опрацювання нових концептуальних підходів до створення сприятливого ринкового середовища. Це зумовлює необхідність наукового обґрунтування специфіки формування та визначення змісту соціально-економічних категорій та понять, економічних відносин, бізнес-процесів у системі становлення сільського зеленого туризму як організаційної форми підприємницької діяльності, яка сприяє стабілізації аграрного сектора.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку туризму вже кілька десятиліть перебувають у центрі уваги науковців. Найбільший